

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI TINERETULUI
CENTRUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM ȘI EVALUARE
ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR**

PROGRAMĂ ȘCOLARĂ PENTRU DISCIPLINA OPȚIONALĂ

EDUCAȚIE INTERCULTURALĂ

[curriculum la decizia școlii pentru gimnaziu]

*Aprobat prin ordinul ministrului
3774 /22.04.2008*

București, 2008

NOTĂ DE PREZENTARE

Programa școlară pentru **Educație interculturală** reprezintă o ofertă curriculară centrală de disciplină opțională pentru gimnaziu, proiectată pentru un buget de timp de 1 oră/săptămână, pe durata unui an școlar. Disciplina se poate preda în oricare dintre clasele de gimnaziu, avându-se în vedere adecvarea demersului didactic la particularitățile de vârstă ale elevilor.

Demersurile de educare interculturală propuse prin prezentul curriculum răspund cerințelor formulate în Legea învățământului nr. 84/1995, republicată, cu modificările și completările ulterioare, precum și în OMECT nr. 1529/18.07.2007 privind dezvoltarea problematicei diversității în curriculumul național.

În elaborarea prezentei oferte curriculare au fost valorificate și recomandările următoarelor documente internaționale:

- Planul de lucru pentru implementarea obiectivelor sistemelor educaționale și de formare profesională din Europa pentru perioada 2001 – 2010, ratificat de Consiliul Europei (Barcelona, 2002);
- Declarația Miniștrilor Europeni ai Educației și Formării Profesionale și a Comisiei Europene, adoptată la Copenhaga, 29-30 noiembrie 2002, privind întărirea cooperării europene în domeniul formării profesionale – „Declarația de la Copenhaga”.

De asemenea, proclamarea de către Parlamentul European a anului 2008 ca *An European al Dialogului Intercultural* favorizează valorificarea cadrului educațional în spiritul diversității, pentru dialogul intercultural și are un rol important în promovarea identității și cetățeniei europene.

Prezentul curriculum este justificat din perspectiva următoarelor aspecte:

- pregătirea tinerilor pentru deschidere spre dimensiunea interculturală a existenței lor;
- formarea tinerilor ca persoane capabile să aprecieze diferite culturi care trăiesc împreună într-o societate interculturală, să respecte și să valorizeze pozitiv diferențele culturale;
- dezvoltarea capacității elevilor de a comunica, de a coopera și de a interacționa cu persoane care aparțin diferitelor culturi, de a recunoaște diversitatea în diferitele ei forme;
- dezvoltarea deprinderilor de participare a tinerilor la îmbogățirea vieții comunitare prin schimbul de elemente identitare, prin dialog și implicare socială;
- promovarea activă a valorilor sociale și individuale (respect, solidaritate, cooperare, echitate, toleranță, onestitate, onoare, responsabilitate, spirit civic etc.) pentru evitarea formării unor reprezentări eronate a diferențelor dintre etnii, rase, culturi, genuri, confesiuni, categorii sociale, grupuri profesionale etc.

Programa școlară pentru **Educație interculturală** are următoarele finalități:

- învățarea despre societatea multiculturală și despre societatea interculturală (reflectată în cunoștințe care presupun atât raportarea persoanei la propriile repere culturale, cât și raportarea la alte experiențe spirituale etc.);
- învățarea pentru societatea interculturală (reflectată în competențe, în reflecția critică asupra semnificației interculturalității, în acceptarea și în respectarea diferențelor etc.);
- învățarea prin intermediul experimentării diferenței și a alterității (reflectată în valorile promovate, în atitudini și în comportamente).

În acest fel, esența învățării interculturalității este reprezentată de atitudini și de comportamente care vizează componenta etică a personalității elevilor și manifestarea acesteia în relațiile interumane.

Structura curriculumului include următoarele componente:

- obiective cadru, urmărite pe întreg parcursul învățământului gimnazial, preluate din curriculumul școlar de trunchi comun dezvoltat în gimnaziu pentru disciplina Cultură civică;
- obiective de referință, formulând rezultatele așteptate ale învățării prin studierea acestei discipline opționale, în anul școlar respectiv;
- exemple de activități de învățare, cu caracter orientativ, care propun modalități de organizare și de realizare a demersului didactic cu elevii;
- conținuturile învățării, ca mijloace prin care se urmărește atingerea obiectivelor cadru și a obiectivelor de referință propuse.

Centrarea pe elev, ca subiect al activității instructiv – educative presupune respectarea unor exigențe ale învățării durabile așa cum sunt:

- utilizarea unor metode active care pot contribui la dezvoltarea capacității de comunicare a elevilor, la manifestarea spiritului critic, tolerant, deschis către recunoașterea valorilor, a modurilor de viață ale altor culturi, către experimentarea diversității culturale;
- exersarea lucrului în echipă, a cooperării și/sau a competiției;
- realizarea unor activități tip proiect (de exemplu, *project citizen*, proiecte în beneficiul comunității, *debate*, rezolvarea conflictelor), prin care elevii sunt implicați în exerciții de luare a deciziei, de propunere a unor strategii de rezolvare de probleme din colectivul din care fac parte, din școală sau din comunitate.

OBIECTIVE CADRU

1. Utilizarea limbajului din sfera valorilor civice într-un discurs oral sau scris
2. Cunoașterea valorilor fundamentale ale democrației, a practicilor democratice și a drepturilor omului
3. Dezvoltarea capacităților de a dialoga și de a coopera cu ceilalți în condițiile acceptării pluralismului și valorizării pozitive a diferențelor
4. Manifestarea unor atitudini pozitive față de sine și față de ceilalți
5. Stimularea interesului pentru participarea la viața socială și pentru exersarea cetățeniei active

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Utilizarea limbajului din sfera valorilor civice într-un discurs oral sau scris

Obiective de referință

La sfârșitul studierii acestei discipline, elevul va fi capabil:

- 1.1 să utilizeze adecvat termeni specifici educației interculturale

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul studierii acestei discipline, se recomandă următoarele activități:

- activități de descoperire și de clarificare, în contexte relevante, a înțelesului unor termeni specifici domeniului (realizarea unui „dicționar al educației interculturale”/„dicționar al toleranței”);
- exerciții de completare/de continuare a unui text, de comentare a unor afirmații/enunțuri referitoare la diferite aspecte privind interculturalitatea etc.;
- exerciții de elaborare de enunțuri, utilizând termeni-cheie, specifici educației interculturale; formularea de opinii personale.

2. Cunoașterea valorilor fundamentale ale democrației, a practicilor democratice și a drepturilor omului

Obiective de referință

La sfârșitul studierii acestei discipline, elevul va fi capabil:

- 2.1 să identifice concepte, principii și valori specifice societății interculturale
- 2.2 să identifice situații în care atitudinea persoanelor, a comunităților este tolerantă/ intolerantă
- 2.3 să accepte, din perspectiva interculturalității, diferențele dintre persoanele care aparțin unor culturi diferite

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul studierii acestei discipline, se recomandă următoarele activități:

- lecturi ale unor texte care prin conținut pot fi valorificate din punctul de vedere al educației interculturale;
- realizarea unui portofoliu de educație interculturală cu tema „Împreună în diversitate”/ „Unitate în diversitate”;
- exemplificarea unor situații care implică toleranță/ intoleranță;
- studii de caz privind manifestări de intoleranță, discriminare, excludere, la nivelul persoanelor/ al societății;
- activități de simulare;
- joc de rol;
- discutarea unor cazuri preluate din mass-media, referitoare la modul de conviețuire al unor comunități culturale diferite.

3. Dezvoltarea capacităților de a dialoga și de a coopera cu ceilalți în condițiile acceptării pluralismului și valorizării pozitive a diferențelor

Obiective de referință

La sfârșitul studierii acestei discipline, elevul va fi capabil:

- 3.1 să manifeste capacitate de empatie culturală în relațiile cu persoane aparținând unor culturi diferite

Exemple de activități de învățare

Pe parcursul studierii acestei discipline, se recomandă următoarele activități:

- jocuri de rol bazate pe empatie;
- discuții pe marginea unor cazuri controversate;

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul studierii acestei discipline, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul studierii acestei discipline, se recomandă următoarele activități:</i>
3.2 să manifeste disponibilitatea de a depăși obstacole posibile în cadrul dialogului intercultural	<ul style="list-style-type: none"> - discuții pe teme ca: „Avem nevoie de toleranță în societate?”, „Diversitatea este un rău sau un bine?”; - acțiuni de tipul „Așa da, așa nu, în susținerea unui dialog intercultural”; - simularea unor situații de integrare a unor persoane aparținând unor culturi diferite, de mediere a unui conflict intercultural etc.

4. Manifestarea unor atitudini pozitive față de sine și față de ceilalți

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul studierii acestei discipline, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul studierii acestei discipline, se recomandă următoarele activități:</i>
4.1 să manifeste respect și atitudine pozitivă față de sine și față de ceilalți, față de identitatea culturală proprie și față de a celor care aparțin unor culturi diferite	<ul style="list-style-type: none"> - activități de simulare; - activități de tipul „Să ne prezentăm cultura și să cunoaștem alte culturi”; - realizarea unui portofoliu de educație interculturală pe teme ca: „Toleranță versus intoleranță în societatea contemporană”, „Identitate, diferență și cetățenie activă” etc.;
4.2 să fie toleranți față de diversitatea de opinii ale unor persoane care aparțin unor culturi diferite	<ul style="list-style-type: none"> - activități de prezentare și de confruntare, cu referire la situații date, a unor puncte de vedere diferite; - prezentarea și discutarea unor informații din mai multe perspective, pentru a stimula conștiința diversității și a unității prin diversitate; - discutarea unor cazuri reale sau imaginare de conflicte valorice.

5. Stimularea interesului pentru participarea la viața socială și pentru exersarea cetățeniei active

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul studierii acestei discipline, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul studierii acestei discipline, se recomandă următoarele activități:</i>
5.1 să exerseze munca în echipă, cooperarea cu persoane care aparțin altor culturi	<ul style="list-style-type: none"> - realizarea unor proiecte axate pe problematica interculturalității, de exemplu „Diversitate și cetățenie activă”; - rezolvarea unor probleme prin colaborare;
5.2 să combată, din perspectiva interculturalității, atitudini, acțiuni intolerante din școală, familie și din grupul de prieteni	<ul style="list-style-type: none"> - studiu de caz; - acțiuni de tipul „Împreună pentru o lume fără discriminare”, „Să învățăm să trăim împreună” etc.

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul studierii acestei discipline, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul studierii acestei discipline, se recomandă următoarele activități:</i>
5.3 să exerseze deprinderi legate de viața într-o societate interculturală	<ul style="list-style-type: none"> - realizarea în echipă a unor proiecte privind educația interculturală, pe teme negociate între elevi și profesor; - realizarea unui proiect cu tema „Tinerii împotriva intoleranței”; - celebrarea „Zilei drepturilor copilului” (20 noiembrie), a „Zilei drepturilor omului” (10 decembrie), a „Zilei internaționale a toleranței” (16 noiembrie) prin concursuri, expoziții, postere, dezbateri, realizarea de portofolii pe teme specifice educației interculturale.

CONȚINUTURI

Societatea multiculturală și societatea interculturală

- ❖ Trăsături ale societății contemporane. Diversitatea culturală.
- ❖ Raportul „eu” – „ceilalți”, „noi” – „ceilalți” în societatea multiculturală și în societatea interculturală.
- ❖ Stiluri de viață, tradiții, obiceiuri ale diferitelor minorități culturale.

Principii și valori ale societății interculturale

- ❖ Principiile unei societăți interculturale (dezvoltarea identității culturale proprii, acceptarea și respectarea diversității, dialogul intercultural, valorizarea pozitivă a diferențelor, tratamentul egal al persoanelor, promovarea incluziunii sociale).
- ❖ Valorile societății interculturale:
 - toleranță;
 - solidaritate;
 - respect față de diversitate.
- ❖ Abateri de la valorile societății interculturale:
 - forme de intoleranță (discriminare, segregare, rasism, xenofobie etc.);
 - manifestări și efecte ale lipsei de solidaritate (marginalizare, excludere, izolare).

Persoana și societatea interculturală

- ❖ Identitatea culturală proprie, a celorlalți; respectul față de sine și față de ceilalți.
- ❖ Trăsături ale persoanei în societatea interculturală (spirit deschis, flexibilitate, cooperare, abilități comunicative și relaționale).
- ❖ Comunicarea interculturală:
 - specificul comunicării interculturale;
 - bariere ale comunicării interculturale (stereotipuri și prejudecăți);
 - reguli și principii etice pentru facilitarea comunicării interculturale.

Educația interculturală ca dialog al culturilor

- ❖ Dialogul între culturi – element fundamental al conviețuirii sociale
- ❖ Educația interculturală – educația privind drepturile omului
- ❖ Educație interculturală, incluziune socială și coeziune socială.

BIBLIOGRAFIE

- Liviu ANTONESEI, *Paideia. Fundamentele culturale ale educației*, Editura Polirom, Iași, 1991
- Gheorghe BUNESCU, *Școala și valorile morale*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1998
- Teodor COZMA (coord.), *O nouă provocare pentru educație: interculturalitatea*, Editura Polirom, Iași, 2001
- Constantin CUCOȘ, *Educația. Dimensiuni culturale și interculturale*, Editura Polirom, Iași, 2000
- Jacques DELORS, *Comoara lăuntrică. Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI*, Iași, Editura Polirom, 2000
- Pierre DASEN, Christiane PERREGAUX, Micheline REY, *Educația interculturală. Experițe, politici, strategii*, Iași, Editura Polirom, 1999
- Hofstede GEERT, *Managementul structurilor multiculturale*, Editura Economică, București, 1996
- Gilles FERREOL, Adrian NECULAU, *Minoritari, marginali, excluși*, Editura Polirom, Iași, 1997
- L. IACOB, Ovidiu LUNGU, *Imagini identitare*, Editura Eurocart, Iași, 1999
- Levente SALAT, *Multiculturalismul liberal*, Editura Polirom, Iași, 2001
- Mircea MALIȚA, *Zece mii de culturi, o singură civilizație*, București, Nemira, 1998
- Rudolf POLEDNA, François RUEGG, Calin RUS, *Interculturalitate. Cercetări și perspective românești*, Presa Universitară Clujeană, 2002
- Călin RUS, Oana BOTA (coordonatori), *Educație interculturală în comunități multietnice*, Institutul Intercultural Timișoara, 2002
- George VĂIDEANU, *UNESCO – 50 Educație*, București, EDP, 1996

Grupul de lucru pentru curriculum

Angela TEȘILEANU (coord.)	- Consilier, Centrul Național pentru Curriculum și Evaluare în Învățământul Preuniversitar
Eugen STOICA (coord.)	- Inspector general, Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, Direcția Generală Management Învățământ Preuniversitar
Sorin SPINEANU - DOBROTĂ	- Consilier, Centrul Național pentru Curriculum și Evaluare în Învățământul Preuniversitar
Marius AVRAM	- Consilier, Centrul Național pentru Curriculum și Evaluare în Învățământul Preuniversitar